

Recursos do contorno

Museos e Centros de Interpretación ao servizo das escolas nas beiras do Miño

Xosé Manuel Malheiro Gutiérrez

Universidade da Coruña

jose.malheirog@udc.es

REVISTAGALEGA
DE EDUCACIÓN
PUBLICACIÓN DE NOVA ESCOLA GALEGA

ISSN: 1132-8932

Páx. 84-87

Na actualidade, os museos son considerados importantes contedores de recursos culturais que deben manter lazos estreitos coas escolas e actuar de mediadores entre o seu acervo patrimonial e o coñecemento que se adquire nas aulas regradas. Nesa dinámica de colaboración, os museos poden orientar liñas de traballo cara a fins pedagóxicos, ou as escolas aproveitaren as posibilidades da museoloxía como un recurso didáctico.

No ámbito local, e malia as súas limitacións materiais frecuentemente relacionadas con orzamentos adoito insuficientes, a falta de persoal con formación específica, a precariedade na dotación material ou espacial ou os esforzos para dar orientacións didácticas aos seus contidos, os museos locais realizan unha función moi interesante ao achegaren aos escolares do contorno información próxima e valiosa sobre elementos do pasado ou sobre aspectos concretos do patrimonio frecuentemente relacionado coa etnografía local; axudan a comprender e valorar mellor elementos da súa cultura, a consolidar a súa identidade individual e o sentido de pertenza. Deste modo, os museos locais xogan un papel educativo fundamental ao cumpriren unha dobre respon-

sabilidade: conservar a identidade do obxecto como elemento do patrimonio e contribuír ao seu coñecemento e aprecio por parte da cidadanía a través da escola.

O espazo fronteirizo comprendido entre o suroeste galego e o noroeste portugués (Baixo Miño e *Alto Minho*, respectivamente), alberga unha serie de instalacións de ámbito local que ofrecen ao usuario escolar interesantes recursos no ámbito etnográfico, arqueolóxico, científico e ambiental, que xa son aproveitados de xeito habitual polos colexios das respectivas comarcas. Aquí tratamos de presentar o máis significativo deste conxunto, que dividimos en dúas categorías. Por un lado, aquelas instalacións que responden ás características xerais dos museos: promoción institucional, conservación e investigación entre os seus

obxectivos; dotación de persoal específico, calendario e horario de apertura estables, orientación didáctica dos seus contidos, segundo a Lei 5/2016, de 4 de maio, do patrimonio cultural de Galicia, Título VIII, art. 111; ás que hai que sumar outras instalacións que son consideradas pola mesma norma como exposicións de obxectos ou 'coleccións visitables', ao ter interese didáctico, pero carecer dalgunha das condicións anteriores para seren considerados museos. Todas as instalacións que aquí se presentan realizan actividades guiadas para escolares, previa concertación.

MUSEOS

Museo Arqueolóxico de Santa Tegra (MASAT). A Guarda.

Localizado no cumio do monte Santa Tegra, ofrece unha interesante colección de pezas arqueolóxicas procedentes das

A Guarda. As salas do MASAT recollen información sobre o paleolítico, o neolítico, a idade de bronce e da romanización en Galicia.

escavacións realizadas no poboado castrexo desde 1913 ata a actualidade, do Paleolítico e o Neolítico, da Idade do bronce e da época romana. (<http://www.turismoaguarda.es/masat/>).

Museo do Mar. A Guarda.

Situado na réplica dunha antiga fortaleza defensiva coñecida como Atalaia, recolle en dúas seccións (arqueoloxía/etnografía e zooloxía), información sobre o patrimonio material e inmaterial relacionado coa pesca de baixura e unha colección de malacoloxía con 18.000 pezas de diversas partes do mundo. (<http://www.turismoaguarda.es/museo-del-mar/>).

Centro de Interpretación das Fortalezas Transfronteirizas. A Guarda.

No castelo de Santa Cruz, un complexo arquitectónico defensivo declarado BIC en 1995, que forma parte do extraordinario conxunto de fortíns, atalaias e "fachos" ou alcanforas que se construíron entre os séculos XVII e XVIII, ao longo da fronteira do río Miño. (<http://www.turismoaguarda.es/castillo-de-santa-cruz/>).

Museo Municipal de Caminha.

Colección de obxectos arqueolóxicos e réplicas dos gravuras rupestres, de monumentos megalíticos e utensilios de traballo, desde a prehistoria á época romana, que documentan a historia do concello (<http://www.cm-caminha.pt/ver.php?cod=0POA>) e complementan o MASAT guardés nunha continuidade xeográfica transfronteiriza.

Aquamuseo do Río Miño. Vila Nova de Cerveira.

A Cámara Municipal de Vila Nova de Cerveira ofrece unha instalación concibida con fins turísticos, pedagóxicos e de investigación, orientada a desenvolver actividades con escolares desde o ensino infantil ao superior, para promover a sensibili-

dade ambiental a través de laboratorios e obradoiros, abertos tamén a grupos de visitantes non escolares. Un conxunto de acuarios simulan unha viaxe desde o seu nacemento en Lugo ata a súa foz en Caminha, para coñecer as especies piscícolas máis representativas do río. Unha exposición permanente integra diferentes apartados que van do zoolóxico (*Aquário do Rio Minho*) ao etnográfico (Museu das Pescas). O Aquamuseu patrocina e colabora en proxectos de investigación no campo da Bioloxía Pesqueira e Ecoloxía Acuática coas varias universidades

portuguesas (<http://aquamuseu.cm-vncerveira.pt/>).

Núcleo Museolóxico Municipal de Valença

Recolle diferentes aspectos da historia local de Valença, desde coleccións de pezas arqueolóxicas pertencentes ao Paleolítico, ao Bronce Medio e Final e a época romana de Augusto, ata diversas mostras da época medieval. (<http://www.cm-valenca.pt/nucleo-museologico>).

Museu Regional de Paredes de Coura

Vila Nova de Cerveira. O Aquamuseo combina a información etnográfica e a investigación científica sobre o río Miño.

O Museu Regional Paredes de Coura ten como obxectivo promover o estudo, a preservación e a divulgación do patrimonio artístico, arqueolóxico e etnográfico.

Forma parte da *Rede Portuguesa de Museus* e ten como obxectivo promover o estudo, a conservación e a divulgación do patrimonio artístico, arqueolóxico e etnográfico do concello de Paredes de Coura. Está situada nunha quinta do século XVII, acondicionada para recrear un espazo dedicado á produción tradicional agrícola e gandeira, e diversas actividades artesanais relacionadas, como a sementeira; as sachas e regas; a colleita, debulla e almacenamento de cereais; a produción de fariña;

a elaboración de pan e viño ou a produción de lá e linho. Elementos da tradición rural portuguesa con palpables conexións coa Galicia desa época. Xunto á casa rural, o conxunto integra varias galerías de exposición dedicadas aos diferentes contidos de carácter arqueolóxico, etnográfico e artístico (<https://www.paredesdecoura.pt/loais/museu-regional/>; <http://www.geira.pt/mmparedescoura/>)

Centro de interpretación do Parque natural Monte Aloia de Tui

Localízase na antiga Casa forestal, un edificio que data de 1921, onde se atopa centralizada toda a información referida ao Monte Aloia, o primeiro Parque Natural de Galicia (1979) de interese botánico, faunístico e arqueolóxico localizado no límite sur da serra do Galiñeiro. Desde o alto pódese gozar dunha extraordinaria paisaxe cara ao río Miño e montes de Portugal. O Centro de Interpretación recolle toda a información do parque exposta en paneis interpretativos e en material divulgativo. Entre a Semana Santa e finais do mes de setembro pódense realizar visitas guiadas. Previa solicitude, ofrece actividades de educación ambiental adaptadas por idades e roteiros temáticos interpretados, gratuítos, polo interior do Centro de Interpretación e polos terreos do Parque Natural (<http://parquesnaturais.xunta.gal/es/monte-aloiia>).

Museu do Brinquedo Português. Ponte de Lima.

Unha exposición permanente en varios espazos (Salas das Brincadeiras, taller do Brinquedo e a sala de exposicións temporais) amosa a evolución da industria portuguesa do xoguete, partindo dos seus inicios a finais do século XIX ata o ano 1986, desde materiais como a madeira e a pasta de papel á folla de lata e o plástico. (<http://www.cm-pontedelima.pt/pages/400>).

Espazos Museológicos em rede. Melgaço.

A Cámara Municipal de Melgaço ofrece unha rede de instalacións, denominada Melgaço Museus, na que se integran o Núcleo Museológico da Torre de Menagem e as Ruínas Arqueolóxicas da Praça da República, o Núcleo Museológico de Castro Laboreiro, o Espaço Memória e Fronteira e a Quinta Pedagógica de Pentieiros, que ofrece actividades de granxa-escola (<http://www.cm-pontedelima.pt/pages/411>), ademais do

O Museo do Brinquedo de Ponte de Lima recorre a historia do xoguete portugués.

O Porriño. O MINERGAL ofrece unha interesante exposición de fósiles e minerais con aplicación didáctica.

Museu do Cinema Jean Loup Passek.

Museu de Cinema Jean Loup Passek .

Recolle a colección de obxectos relacionados coa chamada sétima arte doada polo historiador, crítico e cinéfilo francés de orixe rusa que dá nome ao contendor. Conta con exposicións permanentes e temporais. (<http://www.cm-melgaco.pt/visitar/o-que-fazer/rede-melgaco-museus/museu-de-cinema/#main-ContentOfPageID>).

COLECCIÓN VISITABLES

- A Cámara Municipal de Valença mantén abertas catro instalacións integradas na Rede Museológica Municipal: o Núcleo Museológico Municipal, o Museo do Bombeiro (<http://www.cm-valenca.pt/museo-bombeiro>) o Núcleo Museológico Ferroviário (<http://www.cm-valenca.pt/museu-ferroviario>) e o Núcleo Museológico Rural de Taião (<http://www.cm-valenca.pt/museu-rural-de-taiao>). Ademais, a Cámara promove unha exposición instalada no Mercado Municipal, denominada "Coleção Visitável de Pesos e Medidas". Como indica na web co Concello, forman no seu conxunto "un espaço de preservação da memoria cultural de Valença. A historia local e a sua articulação com os circuitos turístico-culturais, intra e extra muros são dois dos seus objetivos principais".

- A Diocese de Tui-Vigo é a responsable doutras dúas coleccións visitables: O Museo Diocesano (<http://museos.xunta.gal/es/diocesano-tui>), exposición dedicada á arte sacra de diferentes épocas e o Museo Catedralicio (<http://museos.xunta.gal/es/catedralicio-tui>) que amosa un conxunto de pezas arqueolóxicas e artísticas procedentes da Catedral.

- O Centro Tecnolóxico do Granito (Torreiros, O Porri-

ño) promove o Museo de Minerais de Galicia (MINERGAL) (http://www.fctgranito.es/minergal.php?c=el_museo) que contén unha interesante exposición permanente de minerais, rochas e fósiles deseñada con fins didácticos e científicos.

- Casa dos oficios do concello do Rosal ofrece unha exposición sobre a tradición dos "cabaqueiros", que durante os séculos XVIII e XIX constituíu unha forma de vida, unha cultura e unha xerga (<http://portal.concellodorosal.es/casa-dos-oficios-do-rosal/>).

- Aula Abdón Alonso, no Concello de Tomiño, recrea un ambiente escolar republicano con material proveniente da escola levantada en 1935 pola fundación docente Peirópolis radicada no Brasil (<http://tomino.gal/>).■

REFERENCIAS

- FERNÁNDEZ, M. (2003): "Los museos: espacios de cultura, espacios de aprendizaje". *IBER. Didáctica de las Ciencias Sociales, Geografía e historia*, 36, 55-61.

- GUERRERO GIMÉNEZ, C. (2016): "El museo como recurso didáctico". *Publicaciones-Didacticas.com*, 74, 41-42.

- HERNÁNDEZ CARDONA, F. X.; SANTACANA MESTRE, J. (2009): "La revolución didáctica de los museos democratizar el acceso a la cultura". *Cuadernos de pedagogía*, 394, 46-51.

- República Portuguesa. Lei n° 47/2004 de 19 de Agosto, Cuadro dos Museus Portugueses. (*Diário da República* n° 195, 19 de agosto de 2004, pp. 5379-5380).

- VÁZQUEZ DORRÍO, B. (2006): "Museos interactivos na escola". *Revista Galega de Educación*, 35, 20-22. (Monográfico dedicado aos museos).

- VILLAR QUINTEIRO, R. (2006): "Museos galegos: Actualidade e retos do futuro relativos á Educación". *Revista Galega de Educación*, 35, 8-12. (Monográfico dedicado aos museos).

- Xunta de Galicia: <http://museos.xunta.gal/es/>

- Xunta de Galicia. Lei 5/2016, de 4 de maio, do patrimonio cultural de Galicia (DOG Núm. 92, 16 de maio de 2016, p. 18576).